

NYUGAT FELÉ.

□ Kereshetnék szépirodalmi keretet az igazságok elhelyezésére, amelyeket elmondani akarok. Belesuttoghatnám egy szép asszony rózsás fülébe a megfigyeléseket, amiket könyvekből szűrtem le; stilizálhatnám dialógok formájában azoknak a tételeknek, tényeknek, bűnöknek és félszepségeknak kolláriumát, amit a divat és olcsó felszínes társadalmi és erkölcsi tendenciák által irányított szépirodalmunkon értékelő szemem megfigyelt. De én megvetem a raffinériát. A cicomátlan egyszerűség formájában állapítom meg szépirodalmunk korképét és jelmondatul azt a szenvedelmes, minden litteraturás mozgáson, alkotáson, agitáción szinte vezérfonalként végighúzódo törekvést veszem, amelynek jegyében minden modern bellettrista írásmű megszületik: „Nyugat felé“.

□ Végig kísérem az utolsó huszesztendő magyar széprózáját azon a kanyargós sokféle stációs úton, amelyen noha ingadozó léptekkel, sokszor csúszva, elbukva, de néha gyönyörű friss lendülettel halad . . .

□ Berlin kapuja előtt állanak az utolsó öt-hat esztendő irodalmát kergető magyarjai. Azelőtt Páris volt a bálvány, onnét veregették meg leereszkedéssel az otthon és elmaradtok vállát „Talán önök is ismerik“ bekezdéses franciaországi levelekkel és közölték velünk egy csinos bulevardi midinettel eltöltött bizalmas természetű órácskák lefolyását és lihegték, suttogtak és ordítottak: „Nyugat!“

□ Most berlini meglátások, átérzések és élmények pittoreszk rajzával fejezik ki megvetésüket mi bús kelet népe iránt. Felkeresik a színészet nagy vállalkozójának Reinhardtnak telepeit és figyelmen kívül hagyva azt a tételt, hogy a fajtság minden művészetre reásütí a maga bélyegét, a Deutsches Theater színjátzását hirdetik egyedül üdvözítőnek.

□ Én is a Nyugat felé török közül való vagyok, fanatikus hévvel vallom, hogy a még mindig rendek és osztályok bilincseiben vergődő magyar élet kulturáján a demencia senilis kórsága rág, hogy művészetünkben alsórendű, gyáva politikai és társadalmi érdekek által irányított megalkuvásoknak, sőt megalkuvásoknak tünetei észlelhetők.

□ Én is keservesen tapasztalom, hogy nem az intellektuális értelemben, elsőosztályú szabad emberek izlése szerint készülnek a drámák, regények, versek, novellák, képek és szobrok, hanem a konvenciók rabszolgáinak rabszolgájává szegődik a magyar szellemi élet üzeme,

amelynek a pikturában a bencurizmus, a drámában Bernstein-kultusza, a novellában Szomaházi István és iskolája, a szobrászatban Strobl Alajos, a versben Ábrányi Emil és az építőművészetben Alpár Ignác a kifejezője.

□ Nekem is az a legfőbb életideálom, hogy az anti-kulturális bilincsek leváljanak a művészetekről és a szépség a maga fehér plasztikusságában ragyogjon felénk, de a berlinieskedő új magyarok ellen komoly és keserű kifogásaim vannak.

□ A szubjektív kritikával való visszaélések ugyanis veszedelmes mérveket kezdenek öltetni. A Hermann Bahr, Alfred Kerr és Julius Mejer Graefe művészeti kinyilatkoztatásainak szolgálai utánérzése teljes joggal kihívják a konzervatív műbírálat karrikaturázó kedvét és a tömegröhej piszkos mocsarába vonják azokat a becsületes, harcos törekvéseket, amelyeket Ady Endre és Ignotus, a modernség nagy agitátorai hirdetnek.

□ A berlini Friedrichstrasse kávéházaiból keltezett kritikai konfidenciák, amelyek az átlag négy hétig élő és gombamódra szaporodó magyar revük hasábjait töltik meg, igazán szánalmas példái a tudástalan és izléstelen vadzszeniskedésnek, amelyek ellen első-sorban nekünk kell harcba lépniük, akik a nyugati fejlődést a művészet becsületbeli ügyének tartjuk.

□ Bár a bizzarkodó impresszionista lihegések legtöbb gúnyolódást a lyra terén váltják ki az ellentábor sorából, én a magyar verset még sem félttem az elfajulástól.

□ Bármely divathullámzások dirigálják is a vers-technikát, a költészet feltétlenül visszatér az őszinteséghez, az ihletből — fakadáshoz és a szívből feltörő sóhajok a technikai raffinementeken keresztül is odasimulnak a lélekhez és szívhez, amelyeknek rezgése és dobogása őket létrehozta.

□ Ha tanult és elsajátított is Ady Endre Verlaine és Baudelaire beteg búbájából dekadens vonásokat, ha reá is van terítve Juhász Gyula keskeny vállaira a francia parnassiennek hófehér palástja, ha bele is szorítódott Kosztolányi Dezső a négyfalközöttiség kissé stilizált, füledt és parfümös levegőtlenységébe, az érzés ihlete kitör a korlátokon és visszatér a szabad napsütéshez, átöleli a földet és a fajt lázas, kéjes hevülettel. A vers visszatér a jó, az igaz utra: a fájdalomnak és a gyönyörnek, az emberkacajnak és sirásnak mesgyéjére.

□ Az új művészet tárgyai a tökéletesebb, drámaibb, raffináltabb és a kegyetlen szabadverseny által irányított élet tényállásait rögzítik meg. Modelljük nem a sirvavigadó, bámészan az erőt és napsugarat leső fatalista elmélázó magyar, hanem a nagy emésztő lázakban, kinokban, gyönyörűségben, kéjszomjban, keserűségben és indulatokban vergődő ember. A mai regényhősöknek a sokatélésben elgyengült a testük, de végtelenül érzékeny, mindenre reagáló és bonyodalmas az idegrendszerük. Nem tornácos házakban, pipafüstös harmoniában tenyésznek, hanem mint a szenvedélyek, vágyak és bűnök izgága világpolgárai, belső tüzeiktől hajtva száguldanak be hatalmas területeket.

□ De a modern életmozgásokban, eredményekben és bukásokban, sikerekben és tragédiákban is van logikus rend és törvényszerűség. Nem lihegő hangulatcafatokban rajzolódik ki egy élet vagy egy alkotás képe, hanem a réginél mélyebb és differenciáltabb konturokból alakulnak és fejlődnek ki az emberek és cselekvéseik.

□ A mi legfiatalabb generációnk azonban a berlini impresszionisták nyelvkincsének szótárával felfegyverkezve Harden és Nordau Miksák, Heine-izű lendületét, a gúny és keserűség nihilista epéjébe mártott glosszáit használva fel egy pikkoló mellett elintézi az életművészet és erkölcs legkomolyabb problémáit. Színes jelzőket, paradox ötleteket hordanak össze Frank Wedekind, Bernard Shaw, Oskar Blumenthal vagy Karl Kraus raktárából, éles füllel kihallgatják és gyors kézzel feljegyzik a kulisszák mögött vagy a művészasztaloknál és műtermekben elhangzott élceket és művészetet, vagy irodalmat érintő előkelő helyről származott kinyilatkoztatásokat és ezeket szomoridezsősen idegenszerű mondatfűzéssel lírai kritika gyanánt tálalják fel a pesti ujságoknak.

□ Különösen bosszantó, hogy a berlini magyar fiatalok a saját látása, megfigyelései, érzései és kritikai meggyőződésüképp bocsátja közre e stiláris és kompozicionális idegen tulajdon elleni deliktumokat.

□ Nem a plagizálás vádját hangsúlyozom, ez sokkal kevesebb veszedelmet rejtene magában. Egy irodalmi

becsületbiróság határozata elintézhetné az egész ügyet, hanem az idegen tekintélyekbe való kritikátlan elmerülésben a más szemével való látás mérge terjedt el ezeknél a fiataloknál, a kik husz-huszonöt évesek, amikor pedig leginvenciózusbab, eredetibb és vakmerőbb a gondolkozás.

□ A sok genialitást sugárzó magyar fiatalság szégyenli önmagát adni. Attól reszket, hogy az ő gyakran még naiv és a tudás és izlés mélyítő, finomító lombikján át nem szűrt értelmük megnyilatkozásai nem lesznek mindig frappánsok és eredetiek, tehát a magyar nyelven még közkézen nem forgó Mejer Graefe piktorokról és képekről szóló tanulmányaiból és Alfréd Kerr „Das neue Drama“ című dramaturgiai cikkeiből merít jobb ügyhöz méltó buzgalommal. Ezek a cseppet sem finom és izletes kopizálások rendítik meg az újra törekvők erkölcsi és művészi hitelét.

□ Az új művészeti dogma hirdetői mögött igen közel áll ugyanis az auktor, aki nemcsak a vezérgondolat, hanem még a szófűzéseket is irányítja és bizony minden malicia nélkül mondhatom, hogy a „Nyugat“ Figyelő rovatának írói, a modernség gyönyörű klasszikusai Ambrus Zoltán és Ignóus kivételével nagyon rosszul éreznék magukat, ha valaki — mondjuk — lefordítaná a Modern Könyvtár számára Kerr, Bahr, Harden és Meier Graefe esztetikai munkáit.

□ Nincs semmi új a nap alatt, de az érzéseknek individuálisoknak, a megfigyeléseknek és hangulatoknak egyéni, lelki és intellektuális megrendülések és izgalmak eredményeiképp kell kibontakozniok.

□ Mialatt ezt írom, panaszaim egyetlen cáfolatára az új magyar vers legnagyobb virtuózára a lehiggadt kristálytisztá logikájú, kiművelt lelkű tudósra, Babics Mihályra gondolok, aki mestere a márványfehér klaszikus művészeti formáknak és a metropolisok fényes, illatos stilizációi nélkül is hatalmas nyugati rendet vágott a magyar kulturában.

□ Babics Mihály kis fogarasi szobájába mint frissítő, tisztító, fejlesztő és finomító erő hatolt be a nyugati szél, amelyet beszí a fiatal tanár érzékeny intellektusa, de nem olvad fel, nem enyészik el benne, mint a többiekben.

HALMI BÓDOG.

□ □ □

Ami nekünk maradt.

*Őszi sirás virágos fák alatt,
Régi bánat elillant évekből,
Nekünk, Mara, úgy-e csak ez maradt?*

*Néhány mosolygó, csöndes kis emlék,
Néhány remegő, kuszált, lila sor,
Pár kék lap, melyen kettőnk könnye ég.*

*Tavaszkok helyett bús, zengő őszyk
S lankadt, redőzött, régi violák
Integetnek, mint jó ismerősök.*

*Fáradt, erőtlen mind a két karunk...
S jaj — de messze vannak még a kék hegyek.
Mol meleg, puha fészket rakhatunk.*

Gy. Kocsis László.